

“We live between volcano and church.”:

ความขาดไร้และการแสวงหาความสุขของสตรีฟิลิปปินส์ใน

Banana Heart Summer

“We live between volcano and church.”:

The Lack and Pursuit of Happiness of

Philippines Women in *Banana Heart Summer*

รณวรัชญ์ พุดศรี*

Ranwarat Poonsri

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่อง *Banana Heart Summer* ของ เมอร์ลินดา โบบิส นักเขียนสตรีชาวฟิลิปปินส์ มุ่งถ่ายทอดสภาพชีวิตของสตรีในชุมชนแออัดของฟิลิปปินส์ โดยมีตัวละครสตรีเป็นศูนย์กลางของเรื่อง ผู้แต่งใช้อาหารและการทำอาหารเป็นโครงเรื่องและความเปรียบให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ การรับประทานอาหารและความหิวถูกนำมาเชื่อมโยงกับความขาดพร่องทางจิตวิญญาณของสตรี เบื้องหลังความหิวโหยคือความยากจน การละเมิดศีลธรรม การต่อสู้เพื่อแสวงหาความสุขทางกายและใจของสตรี สังคมฟิลิปปินส์เป็นสังคมปิตาธิปไตย สตรีจึงต้องเผชิญความกดดันจากวาทกรรมหญิงดีที่รองรับอำนาจปิตาธิปไตยและความไร้อำนาจในการทำตามความต้องการของตน สตรีจึงมีวิธีการแสวงหาอำนาจและการเปลี่ยนแปลงสถานภาพผ่านความสามารถในการประกอบอาหาร เมื่อเผชิญกับความทุกข์สตรีมี

* นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีเยียวยาและปลอมประโลมตนเองด้วยการรับประทานหรือประกอบอาหาร การสร้างเรื่องเล่าจากจินตนาการ และการวิงวอนต่อพระเป็นเจ้า นอกจากนี้คติความเชื่อท้องถิ่นของฟิลิปปินส์ยังช่วยให้สตรีมีความหวังถึงชีวิตที่มีความสุข ท้ายที่สุดแล้วผู้แต่งเสนอสาระสำคัญที่ว่า การทำความเข้าใจว่าสุขและทุกข์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความเข้าใจธรรมชาติของตนเองและผู้อื่นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สตรีฟิลิปปินส์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

Abstract

The Novel *Banana Heart Summer* by Merlinda Bobis, portrays women's way of life in the slum of Philippines by using a girl as the main character. The writer used food and cooking as the main plot and imaginary. Eating and hunger are associated with the dearth in women's anima. The stories of poverty, immorality and fighting for physical and mental happiness are hidden behind the representation of hunger. The Philippines is a patriarchal society, as a result, women encounter with ideal women discourse which supports the patriarchy and they are powerless in controlling their own life. Women empower themselves by using cooking as a great weapon. When women encounter with sadness, they can heal themselves by eating, cooking, creating their own tales, praying for happiness from Gods, including the folktale rituals. These procedures make them hopeful. Finally, the writer's main idea represents that the true happiness is to understand the heart of the matter and accept the true nature of oneself and the others.

บทนำ

เมอร์ลินดา โบบิส (Merlinda Bobis) นักเขียนสตรีชาวฟิลิปปินส์เริ่มเขียนบทกวีตอนอายุ 10 ปีด้วยเหตุผลว่า *'painting with words' was cheaper* (Bobis, 2005: 1) ผลงานของเธอมิ้ทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น บทละครวิทยุและบทละครเวที บทกวีจำนวนมาก บทละครของเธอได้นำไปแสดงในประเทศออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ สเปน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส จีน ฯลฯ นอกจากนี้โบบิสยังเป็นผู้แต่งหนังสือและศิลปนิพนธ์ในสาขาทัศนศิลป์อีกด้วย เธอจบการศึกษาด้านวารสารศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัย Aquinas University of Legazpi และระดับมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีจาก University of Santo Tomas เธอสอนวิชาวรรณคดีให้แก่มหาวิทยาลัยในฟิลิปปินส์ นับสิบปีก่อนย้ายไปพำนักในออสเตรเลียใน ค.ศ.1991 เพื่อศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตในสาขา Creative Arts ที่ University of Wollongong ประเทศออสเตรเลีย ปัจจุบันเธอใช้ชีวิตที่เมือง Wollongong ประเทศออสเตรเลีย

ด้านผลงาน บทละครเรื่อง *Rita's Lullaby* ได้รับรางวัล Awgie ในสาขาบทละครวิทยุยอดเยี่ยม ค.ศ. 1998 และได้รับรางวัล International Prix Italia ในปีเดียวกันด้วย ใน ค.ศ. 2000 เรื่องสั้นชื่อ "White Turtle" ได้รับรางวัล Steele Rudd Award สาขาหนังสือรวมเรื่องสั้นยอดเยี่ยมของออสเตรเลีย และรางวัลจากงานหนังสือประจำปีชาติของฟิลิปปินส์ สำหรับนวนิยายเรื่อง *Banana Heart Summer* (2005) ได้รับรางวัล Philippine Golden Book Award และ Short-listed for The Australian Literature Society Gold Medal และอยู่ในโครงการพัฒนาหนังสือของฟิลิปปินส์ (Book Development Association of the Philippines) เมอร์ลินดา โบบิส นิยมใช้ฉากที่เธอคุ้นเคยในบ้านที่ฟิลิปปินส์ เช่น ภูเขาไฟ โบสถ์คริสต์ และมหาสมุทรเป็นฉากสำคัญในงานเขียนและการแสดงของเธอ เอกลักษณะในงานเขียนของเธอคือ การผสมผสานเรื่องราวทางวัฒนธรรมประเพณีของฟิลิปปินส์เข้ากับประสบการณ์ของผู้อพยพในฐานะที่เธอได้ย้ายถิ่นไปอยู่ในสังคมต่างแดนในประเทศออสเตรเลีย

Banana Heart Summer เล่าเรื่องของสตรีชาวฟิลิปปินส์ชื่อ เนนิตา (Nenita) ที่ได้เล่าเรื่องราวของตนเองในช่วงอายุ 12 ปี ขณะอาศัยอยู่กับครอบครัวในชุมชนแออัดริมถนนเรมีดิออส (Remedios) เนื้อหาสำคัญของนวนิยายเรื่องนี้คือ ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก ความยากจน ความรักและมิตรภาพในชุมชน เรื่องราวทั้งหมดถูกร้อยรัดไว้ด้วยอาหารชนิดต่างๆ โดยมีตัวละครเด็กสาวเนนิตาเป็นศูนย์กลาง เนนิตาในวัยสิบสองขวบคือเด็กสาวผู้อำภัพและหิวโหย ความหิวของเธอมิใช่ความหิวทางกายภาพแต่ยังเป็นความหิวทางด้านจิตใจ เนนิตาต้องการความรักจากแม่ ต้องการใช้ชีวิตที่มีคุณค่าและมีความสุข เรื่องราวจึงดำเนินไปตามเส้นทางการแสวงหาความสุขของเธอ ทั้งนี้ตัวละครอื่นๆ ในชุมชนแออัดแห่งนี้ทั้งคนจนและคนรวยต่างก็แสวงหาสิ่งที่เรียกว่าความสุขนี้เช่นกัน เบื้องหลังการบรรยายถึงอาหารแสนโอชะและความหิวโหยคือ เรื่องเล่าของผู้คนในชุมชน คติความเชื่อในท้องถิ่น การฝ่าฝืนจารีต และวิถีในการแสวงหาความสุข รวมถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์

ด้วยปัจจัยเหล่านี้ *Banana Heart Summer* จึงเป็นนวนิยายที่ถ่ายทอดรายละเอียดของวิถีชีวิตชาวฟิลิปปินส์โดยเฉพาะสตรีได้อย่างชัดเจน การที่นวนิยายเรื่องนี้ใช้อาหารเป็นโครงเรื่องสำคัญและเป็นข้อบ่งชี้ แสดงให้เห็นความสำคัญของอาหารในฐานะเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายและใจของมนุษย์ ดังคำโปรยของหนังสือที่ว่า “For those who **love to love and eat. For those who *long to love and eat.***” (Bobis, 2005: 1) “สำหรับผู้ที่รักจะรักและรับประทานอาหาร และเช่นเดียวกันสำหรับผู้ปรารถนาความรักและการรับประทานอาหาร” อาหารได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความสุขและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสตรีในชุมชน บทความวิจยเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาวิธีการแสวงหาความสุขของสตรีฟิลิปปินส์และความทุกข์ที่สตรีต้องเผชิญในสังคมปิตาธิปไตย ผ่านกลวิธีการนำเสนอของผู้แต่งที่ใช้อาหารเป็นโครงเรื่องสำคัญการใช้อาหารเป็นเนื้อหาสำคัญแสดงให้เห็นลักษณะในการสร้างงานเขียนของนักเขียนสตรีร่วมสมัยคือ การนำเรื่องในชีวิตประจำวันและหน้าที่สำคัญของสตรีอย่างการประกอบอาหารมาเป็นเนื้อหาหลักเพื่อเป็นการตอกย้ำและแสดงความเป็น “งานเขียนของสตรี” ที่ชัดเจน ดังที่ เอเดรียนน์ ริช

(Adrienne Rich) ได้กล่าวไว้ในบทกวี “Transcendental Etude” ว่า “นักเขียนสตรีร่วมสมัยหลายคนจึงได้ยืนยันที่จะเขียนเรื่องเกี่ยวกับสตรีโดยเฉพาะ และพยายามทำให้เรื่องที่บุรุษเพศเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ เป็นเรื่องเล็กน้อย และเป็นเรื่องของชีวิตประจำวันกลายเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่มีความเป็นสากล และมีคุณค่าควรแก่การเป็นเนื้อหาของวรรณกรรม” (สุรณีพรรณ จัตราภรณ์, 2547: 307)



ภาพที่ 1: เมอร์ลินดา โบบิส

ลักษณะการวางโครงเรื่องด้วยอาหารของผู้แต่งเน้นย้ำความสำคัญของอาหาร ชับเน้นความหิวโหยให้เด่นชัด พร้อมกับแสดงเส้นทางการแสวงหาอาหารทางกายและจิตวิญญาณของสตรี จากชื่อเรื่อง *Banana Heart Summer* แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของอาหาร หัวใจ และฤดูร้อน เพื่อตอกย้ำเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการเติมเต็มทางกายและจิต **Banana** สื่อถึงอาหารที่ตัวละครเอกโปรดปรานและอาหารส่วนใหญ่ภายในเรื่องนี้จะมิกล้วยเป็นส่วนประกอบสำคัญหากจะพิจารณาในเชิงสัญลักษณ์ที่อ้างอิงอวัยวะเพศ (Phallic Symbol) **Banana** ยังเปรียบได้กับเพศชายที่มีส่วนเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตัวละครสตรีภายในเรื่อง **Heart** หมายถึงความรักและการเรียนรู้ความจริง ความลงของความรักที่ตัวละครในเรื่องได้พบเจอ นอกจากนี้ *Banana Heart* ยังหมายถึง “หวัปลี” ซึ่งในเรื่องได้ใช้คติความเชื่อเรื่องการดื่มหยदन้าค้างจากหวัปลีในตอนเที่ยงคืนเพื่อจะได้อัมเป็น

นิรันดร์ เป็นแรงจูงใจกับตัวละครเอกเพื่อตามหาและพิสูจน์ความเชื่อนี้ ในขณะที่ **Summer** หรือฤดูร้อนเปรียบได้กับความร้อนแรงของเหตุการณ์ในชุมชนที่มาถึงช่วงเวลาตึงเครียดที่สุด ตัวละครหลายตัวได้ตระหนักถึงความหิว (ทั้งทางกายและทางใจ) และเลือกตอบสนองความหิวของตนเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การหนีตามกันของคู่รัก การมีชู้ การฆ่าตัวตาย การอกหัก การตกลูก การแท้งลูก ฤดูร้อนจึงสัมพันธ์กับความทุกข์และเหตุการณ์ที่ถึงขีดปะทุของตัวละครในชุมชนภายในช่วงเวลานั้น

ภายในเรื่องผู้แต่งเรียงเนื้อหาเป็น 3 บทใหญ่ ที่ประกอบด้วยบทย่อยภายในตอน **The Heart of the matter**, **The Spleen of the matter** และ **Becoming a heart** เมื่อพิจารณาจากชื่อตอน **The Heart of the matter** เป็นบทนำของเรื่องถึงความยากลำบากและการต่อสู้ของตัวละครในชุมชน บทต่อมา **The Spleen of the matter** เป็นช่วงที่เหตุการณ์ความขัดแย้งในเรื่องถึงจุดสูงสุดและ **Becoming a heart** เป็นบทสุดท้ายที่เหตุการณ์ภายในเรื่องคลี่คลาย สำหรับความหมายนัยตรง **Heart** และ **Spleen** หมายถึงอวัยวะภายในร่างกายคือหัวใจและม้าม ความสัมพันธ์ของอวัยวะทั้งสองช่วยไข่มุขมนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ อวัยวะที่อยู่ในช่องอกและช่องท้องมีความสัมพันธ์เทียบได้กับความหิวที่เกิดภายในช่องท้องแต่ได้ส่งผลถึงจิตใจ เช่นเดียวกับเมื่อเกิดความเจ็บปวดภายในช่องท้องก็เกิดความเจ็บปวดขึ้นไปถึงช่องอก เช่น อาการจุกเสียด หรือ กรดไหลย้อน ดังที่เนนิตาเรียกว่าอาการ **Heartburn** ที่มีได้เป็นเพียงความเจ็บป่วยทางกายภาพแต่ยังสื่อถึงความเจ็บปวดภายในจิตใจของตัวละครที่ไม่สามารถสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของร่างกายและจิตใจได้ ด้วยกลวิธีเช่นนี้ผู้แต่งได้เชื่อมโยงอวัยวะในร่างกายอย่างหัวใจและม้ามเข้ากับความรักและความหิวโหย ช่วยให้เรื่องเล่ามีพลังทางอารมณ์และก่อให้เกิดความเข้าใจตัวละครสตรีได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น **Heart** ยังสื่อถึงเนื้อหาสำคัญคือการแสวงหาความรักของตัวเอกและคำสำคัญอีกคำหนึ่งภายในเรื่องคือคำว่า **the heart of the matter** ซึ่งหมายถึงการเข้าใจหัวใจของสิ่งต่างๆซึ่งเมื่อเข้าใจแล้วก็จะไม่หิว (ทั้งกายและใจ) อีกต่อไป สำหรับ **Spleen** ในอีกความหมายหนึ่ง

หมายถึงความโกรธแค้นซึ่งสัมพันธ์กับความขัดแย้งที่ปะทุขึ้นในตอนกลางเรื่องของตัวละคร และในบทสุดท้ายที่ชื่อว่า **Becoming a heart** ช่วงที่เหตุการณ์คลี่คลายการได้มีหัวใจที่แข็งแกร่ง เพราะได้รับความรักและการยอมรับจากแม่ ช่วยเติมเต็มความขาดในจิตใจของตัวละครได้อีกครั้ง

นอกจากนี้การใช้ชื่ออาหารแต่ละชนิดเป็นชื่อบทที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในแต่ละตอนยังช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร การใช้อาหารเป็นความเปรียบเป็นการแสดงอารมณ์ที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดและผู้อ่านมีประสบการณ์ร่วมได้ เช่น ในบทที่ชื่อ **Floating faith: Palitaw** คือ บทที่กล่าวถึงชะตาชีวิตที่พลิกผันได้เสมอของมนุษย์เหมือนขนม Palitaw (แป้งต้มในน้ำกะทิ) ที่จมอยู่ก้นหม้อพอสุกได้ที่ก็ลอยขึ้นเหนือน้ำอีกครั้งเปรียบเสมือนมนุษย์ที่ต้องเผชิญทุกข์และสุขหรือการเปรียบเทียบความรักที่ไม่มีวันครอบครองได้กับน้ำแข็งใสในฤดูร้อนที่ละลายหายไปในพริบตาในบทที่ชื่อว่า **Halo Halo** (ชื่อน้ำแข็งใสแบบฟิลิปปินส์): **mix-mix** และในบทที่ชื่อว่า **Lecheflan, lechero (milk cake, milkman!)** คำว่า lechero นอกจากจะหมายถึงเค้กนมซึ่งเป็นขนมที่ตัวละครในเรื่องทำให้กับสามีที่มีชูแล้ว ในเชิงอุปมายังหมายถึงผู้มักมากในกาม และในบทสุดท้ายที่ชื่อว่า **Pinuso: becoming a heart** คำว่า Pinuso คือ ขนมที่ทำเป็นรูปหัวใจและหนึ่งด้วยความร้อนสูง เช่นเดียวกับตัวละครเอกที่มีหัวใจที่แข็งแกร่งเพราะผ่านความทุกข์ร้อนจนเข้าใจความเป็นจริงของโลกแล้วนั่นเอง

สตรี Between Two Gods:

สถานภาพสตรีและการโต้กลับอำนาจปิตาธิปไตย

สภาพสังคมของฟิลิปปินส์มีความเป็นปิตาธิปไตยในรูปแบบเฉพาะตน กล่าวคือในยุคก่อนอาณานิคม สตรีฟิลิปปินส์มีความเท่าเทียมกับชาย สตรีสามารถเป็นผู้นำสูงสุดของชุมชนและทำหน้าที่ของบุรุษได้ สตรีในฟิลิปปินส์จึงรู้คุณค่าและความสำคัญของตนเอง (ลีดา สอนศรี, 2551: 54) ต่อมาภายหลังยุคอาณานิคมของสเปน

และการเข้ามาของคริสต์ศาสนา สตรีได้รับแนวคิดที่สตรีเป็นผู้รับใช้บุตรและการปฏิบัติตนแบบหญิงดีหรือแม่พระ (Virgin Mary/Madonna) สตรีคือผู้รับใช้บุตรในฐานะแม่บ้านที่ดี (Good Housewife) ทักษะที่แต่งงานและมีภาระหน้าที่ภายในบ้านเท่านั้น ลักษณะครอบครัวฟิลิปปินส์จึงเป็นแบบที่สามีคือผู้หารายได้เข้าครอบครัว ส่วนภรรยาทำหน้าที่ดูแลบุตรและจัดการรายได้เหล่านั้น

Although Christian values were supposed to be spread through the population, missionaries and priests soon realized that they'd be better off adapting their doctrine as much as possible to the local customs, rather than trying to impose it. As it happened all over Asia, **women in the Philippines were expected to become caring and nurturing mothers for their own children and take care of most household chores.** Also a trait found all over Asia was the preference of most families to have male children instead of females. (Blake, 2010: 2)

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีภายหลังยุคอาณานิคม และคริสต์ศาสนาแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของสตรีเกิดจากการประกอบสร้างโดยวาทกรรมทางสังคมมิใช่ธรรมชาติของบุคคลดังที่ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ได้เสนอแนวคิดว่าความจริงและความรู้ทั้งหลายล้วนเกิดจากการประกอบสร้างผ่านทางสถาบันทางสังคม แรงกดดันทางวาทกรรม ความรู้และทฤษฎีต่างๆ แล้วแต่ว่าในช่วงเวลาใดความรู้นั้นจะถูกนำมาส่งเสริมหรือโต้แย้งกับวาทกรรมหลักของสังคม *"For Foucault, all knowledge is determined by a combination of social, institutional and discursive pressure, and theoretical knowledge is no exception. Some of this knowledge will challenge dominant discourses and some will be complicit with them."* (Mills, 1977: 33) อัตลักษณ์ของสตรีฟิลิปปินส์ที่เคยมีความเท่าเทียมกับชายได้ถูกแรงกดดันจากวาทกรรมของคริสต์ศาสนาในยุค

อาณานิคมจัดวางให้สตรีรับบทบาทในบ้านและทำหน้าที่เป็นเมียและแม่ที่ดีเท่านั้น การที่สตรีฟิลิปปินส์ไม่สามารถกลับไปดำรงบทบาทผู้นำเท่าเทียมกับชายเช่นเดิมได้เป็นเพราะสังคมและวาทกรรมทางศาสนาได้วางกรอบปฏิบัติให้แก่สตรี และหากผู้ใดฝ่าฝืนจะตกอยู่ในสภาพหญิงไม่ดี (bad mother) ที่ไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ลักษณะเหล่านี้ได้ปรากฏในนวนิยายผ่านการใช้อากของถนนเรมิดิออส (Remidios) ที่มีทางแยกสองทาง หัวถนนเป็นทางไปสู่ภูเขาไฟและปลายถนนเป็นทางไปสู่โบสถ์คริสต์เป็นฉากหลักของเรื่อง ในเชิงสัญลักษณ์ สตรีฟิลิปปินส์เปรียบเสมือนอยู่ระหว่างพระเจ้าสององค์ (Between Two Gods) คือวาทกรรมทางศาสนาและบทลงโทษทางธรรมชาติ ฉากของหมู่บ้านที่อยู่ระหว่างทางไปภูเขาไฟและโบสถ์คริสต์จึงสื่อนัยว่าการใช้ชีวิตของสตรีเปรียบเสมือนอยู่ระหว่างการถูกเผาไหม้เป็นจุณโดยธรรมชาติหรือถูกลงโทษทั้งในยามมีชีวิตและมีบาปติดตัวในยามที่ตายไปแล้วหากกระทำผิดจารีตของสังคมด้วยวาทกรรมทางศาสนา

You see, we lived between **the volcano and the church, between two gods**. The smoking peak and the soaring cross faced each other in a perpetual standoff, as if blocked for a duel...Not that I even brathed this vision to any ear,**lest I got burnt at the stake or sentenced to recite the rosary for the rest of my life and afterlife...**

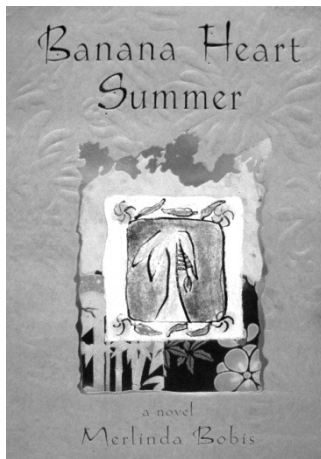
(Bobis, 2005: 26)

ฉากของเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าสตรีคือผู้ที่ได้รับความทรมานทั้งโดยธรรมชาติและแรงกดดันจากวาทกรรมของสังคม การถูกควบคุมโดยวาทกรรมเหล่านี้ทำให้สตรีอยู่ในสภาพไร้อำนาจในการเลือกทำตามความต้องการของตนเอง เพราะเกรงว่าจะได้รับบทลงโทษไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เมื่อสตรีถูกจัดวางให้รับบทบาทแม่และเมียที่ดี สตรีจะถูกจับตามองจากสังคมและวาทกรรมจารีตที่ถูกกำหนดโดยบุรุษเพศ

บุรุษเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ของสังคมและเป็นผู้ดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดเอาไว้ บุรุษเป็นสามีและเป็นหัวหน้าครอบครัว สตรีเป็นภรรยาและเป็นสมบัติของสามี สตรีที่มีบุตรโดยไม่ได้แต่งงานไม่เป็นที่ยอมรับและถูกมองว่าเป็นคนที่น่าอับอาย สตรีที่ทำหายชนบประเพณีไม่ดำเนินชีวิตตามบทบาทของสตรีที่บุรุษเพศได้กำหนดให้จะถูกตัดออกจากสังคม (สรุภีพรรณ นัตราภรณ์, 2547: 149)

การดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความยากจนและตกเป็นพลเมืองชั้นสองในสังคมของสตรี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักเขียนสตรีร่วมสมัยปรารถนาจะถ่ายทอดภาพที่เป็นจริงของสตรีที่ไม่ใช่ภาพอุดมคติของเพศชาย และลักษณะสำคัญประการหนึ่งของนวนิยายที่เขียนโดยสตรี คือ การใช้ตัวละครสตรีเป็นตัวละครหลักและมีความสำคัญมากกว่าตัวละครชาย หากจะมีตัวละครชายเข้ามาบ้างก็จะเป็นไปเพื่อเสริมบทบาทบางแง่มุมของสตรีเท่านั้น ความพยายามในการยกบทบาทของตัวละครสตรีในนวนิยายเรื่องนี้เด่นชัด นับตั้งแต่การให้เนนิตาเป็นตัวละครเอก และตัวละครอื่นที่เธอปฏิเสธสัมพันธ์ด้วยก็เป็นหญิงมากกว่าชาย ในทางกายภาพเนนิตาเป็นตัวละครเอกที่ไม่อยู่ในชนบความงามแบบอุดมคติ เธอมีใบหน้ากลมแบน ผิวคล้ำ เนื้อตัวมอมแมมและมีรอยแผลเป็นขนาดใหญ่ตามแขนและขา เช่นเดียวกับการบรรยายลักษณะตัวละครสตรีอื่นๆในชุมชน อย่าง ดิยา อะซัน (TiyaAsun) และ นานา ดอรา (Nana Dora) ว่า *“TiyaAsun had no breasts or hips. Her large eyes had that stunned look of fish. She had no brows and little hair.* และบรรยายถึง นานา ดอรา ว่า *Nana dora was like jackfruit. Too prickly outside but sweet inside..she rarely smiled.”* (Bobis, 2005: 24) ลักษณะของสตรีที่บรรยายมานี้ตรงข้ามกับความงามในรูปแบบอุดมคติดิยา อะซัน เป็นสตรีที่ไม่มีหน้าอกและสะโพก ดวงตาเบิกโพลงแบบปลา ไม่มีคิ้วและผมบาง ลักษณะของนางไม่เป็นที่ปรารถนาสำหรับบุรุษและห่างไกลจากชนบความงามแบบอุดมคติ แต่ผู้แต่งได้ให้ภาพของแม่บ้านผู้อดยากในชุมชนแออัดของฟิลิปปินส์ เช่นเดียวกับ

การใช้ความเปรียบอย่างเรียบง่ายกับสตรี เช่น ดวงตาเหมือนปลา หรือ เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของ นานา ดอรา กับขนน ซึ่งไม่ใช้ความเปรียบที่ใช้กับ สตรีแนวอุดมคติ ความพยายามเปรียบรูปลักษณะของสตรีกับสิ่งเรียบง่ายที่พบในชีวิตประจำวันสะท้อนแนวคิดของผู้แต่งที่ให้ภาพสตรีแบบที่เป็น โดยไม่ดัดแปลง ให้เข้ากับขนบนิยมเรื่องความงาม และสะท้อนให้เห็นมุมมองของสตรีที่มองสตรี ด้วยกันตามความเป็นจริง



ภาพที่ 2: นวนิยายเรื่อง *Banana Heart Summer*

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเนื้อหาสำคัญของนวนิยายเรื่องนี้คือการถ่ายทอด ความขาดไร้ทางกายและจิตใจของสตรีฟิลิปปินส์ ร่างกายโหยหาอาหาร จิตใจโหยหาความรัก ความสุข การใช้ชีวิตท่ามกลางวาทกรรมทางศาสนาและการจับตาของ ชุมชนทำให้สตรีต้องเผชิญความยากลำบากและตกอยู่ในสภาวะชายขอบ ตัวละคร ที่สะท้อนภาวะชายขอบอย่างชัดเจนคือ เนนิตา สถานภาพชายขอบของเนนิตาฉาย ชัดแม้ภายในครอบครัวของเธอเอง การไม่ได้รับความรักจากแม่ ความรู้สึกด้อย กว่าพี่น้องคนอื่นๆ การเป็นเด็กสาวยากจนและหน้าตาไม่สวยงาม ทำให้เธอรู้สึก แปรแยกกับครอบครัวและสังคม ความไม่เท่าเทียมกันนี้ถูกตอกย้ำให้ชัดเจน เมื่อ พ่อนำก้อนพลอยมาเป็นของขวัญให้กับลูกๆ ก่อนที่เธอได้รับเป็นก้อนสีแดงที่มี

รอยตำหนิสีดำ ซึ่งพ่อบอกว่าเปรียบเหมือนตัวเธอที่มีแผลเป็น แม่นิตาจะได้รับ ความสนใจจากพ่อแต่ก็แสดงให้เห็นว่าพ่อมองเธอแตกต่างจากคนอื่น ๆ ใน ครอบครัว ความรู้สึกของเนนิต้าถูกกดให้ต่ำลงด้วยลักษณะทางกายภาพของตน ในขณะที่ถูกกดทับด้วยความด้อยกว่าในสายตาพ่อ ความต่ำต้อยของเนนิตายังถูก ขับแน่นด้วยแม่ของเธอเนนิตากล่าวว่าเธอเกิดมาเพื่อมีทุกอย่างตรงข้ามกับแม่ ผู้เป็นบุตรสาวของผู้ดีมีตระกูล หน้าตาสวย ผิวขาว รูปร่างหน้าเหมือนขุนนางสูงศักดิ์ และมีกิริยาท่าทางแบบผู้ดีทุกกระเบียดนิ้ว ในขณะที่เธอมีหน้าตาไม่น่าสนใจ จมูก กลมแบน ผิวคล้ำ รับประทานอาหารด้วยมือ ลักษณะเหล่านี้ประมวลเป็นความไม่ พอใจของแม่ที่เห็นว่าเธอเป็นสัญลักษณ์ของความตกต่ำน่าอับอาย

Sometimes **she looked at me as if I belonged to someone else.** I did not have her graces. Was this the cause of her shame? I often wondered then...I am dark and all inadequate and uneven roundness, something like a heart, something that never comes gracefully full circle. I **can never make her happy.** (Bobis, 2005: 71)

ความสัมพันธ์ระหว่างเนนิตากับแม่ทำให้เธอรู้สึกต่ำต้อยและแปลกแยก มากขึ้น ความย้อนแย้งในตัวเองของแม่ที่พยายามปฏิบัติผลพวงจากความ ผิดพลาดของตนเอง ความรู้สึกรังเกียจและเห็นลูกเป็นเครื่องหมายของความอัปยศ เป็นคนอีกชนชั้นหนึ่งที่ต่างจากตัวนาง นางเรียกลูกๆ ของตนว่า **Dirty Pig, Beggar** ซึ่งเป็นการแสดงความรังเกียจและแบ่งแยกตัวนางกับลูกๆ ในแง่หนึ่งได้สะท้อนให้ เห็นความเข้มข้นของการแบ่งแยกชนชั้นและเชื้อสายในสังคมฟิลิปปินส์ ถึงแม้แม่ ของเนนิตาจะตัดสินใจร่วมชีวิตกับบุคคลต่างชนชั้นได้แต่ก็ไม่สามารถรู้สึกเป็นส่วน หนึ่งของชนชั้นที่ต่ำกว่าได้อย่างแท้จริง นอกจากภาวะขายขอบภายในครอบครัว แล้ว เมื่อออกไปนอกครอบครัวเนนิตาก็ถูกกดทับด้วยความเหนือกว่าทางฐานะของ ผู้อื่น ทำให้เธออยู่ในสภาพไร้ตัวตนและผิดที่ผิดทาง สภาวะนี้ชัดเจนที่สุดเมื่อเธอ ถูกเชิญเข้าไปในบ้านที่หรูหราที่สุดในเมืองของครอบครัวชิง (Ching) เมื่อถูกทิ้งไว้

ในครัวตามลำพังและนายหญิงของบ้านมาพบเข้า เนนิตาถูกกล่าวหาว่าเป็นชโมย เธอพยายามอธิบายว่าเธอเป็นเพื่อนบ้านเป็นลูกสาวของแมริงและกาเบล เป็นเพื่อนกับมาโนลิโต (Manolito) ลูกชายเจ้าของบ้าน แต่ไม่ว่าเนนิตาจะให้ความหมายว่าตัวเธอเป็นใครก็ไม่มีใครมีความหมายเพราะสถานะเดียวของเธอคือ ชโมย สะท้อนให้เห็นว่า คนยากจนในสายตาของคนรวยก็ยังคงเป็นแค่ชโมย คนหัวกระหาย ผู้ขอผู้บุกรุก ซึ่งเป็นการตอกย้ำความเป็นชายขอบและความไร้ตัวตนในสังคมของเนนิตามากยิ่งขึ้น การเป็นลูกสาวที่แม่ไม่เคยพอใจ การเป็นเด็กสาวยากจน ทำให้เนนิตากลายเป็นบุคคลที่ถูกกดทอนคุณค่าและทำให้ไร้ความหมายไป

นอกจากผู้แต่งจะได้สะท้อนภาวะความแปลกแยกและความกดดันจากสภาวะชายขอบของตัวละครสตรีแล้ว ผู้แต่งยังได้นำเสนอตัวละครสตรีที่แหวกขนบของสังคมไว้ในนวนิยายเรื่องนี้ด้วย แสดงให้เห็นว่าภายใต้การควบคุมของวาทกรรมทางสังคมที่มีต่อสตรีนั้นมีการโต้กลับอยู่ด้วย ดังที่ มิเชล ฟูโกต์เสนอว่า แรงกดดันทางวาทกรรมไม่ได้กดทับเพียงอย่างเดียวแต่ในขณะเดียวกันจะพบว่ามีการตอบโต้จากฝ่ายที่ถูกกดทับด้วย *“Foucault tries to move the conception of power away from this negative model towards a framework which stresses its productive nature, that it produces as well as represses.”* (Mills, 1977: 37) ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอผ่านตัวละครสตรีคือ แมริง (Marig) และไวโอเลต้า (Violeta) ตัวละครทั้งสองได้แสดงให้เห็นอำนาจปิตาธิปไตยและผลกระทบต่อสตรีที่ทำท้าวาทกรรมหลักของสังคม ผู้แต่งได้สร้างให้ตัวละคร แมริง ผู้เป็นแม่ของเนนิตา มีปมหลังขัดแย้ง และแสดงออกด้วยความรุนแรงกับลูก เนื่องจากแมริงเป็นบุตรสาวของผู้ดีมีตระกูลแต่หนีออกจากบ้านไปกับกรรมกรหนุ่มตั้งแต่อายุ 14 ปี สร้างความอับอายให้แก่ตระกูล กลายเป็นที่ขบขันนินทาของผู้คน พ่อแม่ของเธอจึงทำเหมือนกับว่าไม่เคยมีเธอเป็นลูกสาว เลือกว่าจะกีดกันเธอออกไปจากความทรงจำและเรื่องเล่าของครอบครัว

My mother's marriage to my father had **collapsed the social order** beyond restoration. The rich relations in the

city, except her only sister, did not wish to know about their kin who ran away with a mason during her first year at high school. (Bobis, 2005: 71)

การแต่งงานข้ามชนชั้นและก๊อญวัยอันควรของแมริงเป็นการทำลายกฎระเบียบของสังคม บทลงโทษที่เธอได้รับคือการถูกตัดออกไปจากเรื่องเล่าของครอบครัวเสมือนไม่เคยอยู่ในเครือญาติ ซึ่งการถูกกีดกันนี้เกิดจากอำนาจในการจัดระเบียบของวาทกรรมหลัก ในที่นี้คือวาทกรรมหญิงดีและการแบ่งชนชั้นฟูโกต์ ได้กล่าวว่า ปฏิบัติการทางสังคมที่ให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ นั้นเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นตัวกำหนดว่าใครที่ควรถูกกีดกันออกไปจากสังคม วัฒนธรรมได้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้วยการให้ความหมายต่อประสบการณ์ของบุคคลนั้น ***“All signifying practices that produce meaning involve relations of power, including the power to define who is included and who is excluded. Culture shapes identity through giving meaning to experience, making it possible to opt for one mode of subjectivity.”*** (Mills, 1977: 15) การที่แมริงทำหายระเบียบและวาทกรรมหญิงดีที่มีอำนาจมากกว่าทำให้นางถูกกีดกันออกไปเป็นอื่นจากสังคมลักษณะเช่นนี้เป็นผลมาจากอำนาจปิตาธิปไตยที่ต้องการจัดระเบียบให้กับสตรีนั่นเอง

ในขณะที่เธอถูกกีดกันออกจากตระกูลและได้รับบทลงโทษจากสังคมก็พบว่ามี การต่อต้านอยู่เช่นกัน ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของแมริงคือ ความทะนงตน นางปฏิเสธความช่วยเหลือ และความสงสารจากผู้อื่น ความหยิ่งทะนงในศักดิ์ศรีเป็นสิ่งเดียวที่ช่วยไม่ให้คุณค่าของนางถูกบั่นทอนแม้จะอยู่ในสถานภาพชายขอบ เมื่อไม่พอใจคุณภาพชีวิตของตน แมริงได้ระบายความกดดันจากการถูกกดทับนี้ด้วยการกดทับผู้อื่นต่อไปนางใช้ความรุนแรงต่อลูก ใช้คำพูดที่รุนแรงต่อสามีการใช้ชีวิตที่ตกต่ำและการแสดงออกถึงความหิวโหยตลอดเวลาของลูกๆ ทั้งหมดทำให้เธอรู้สึกตกต่ำและเอาตัวไม่รอด สิ่งเหล่านี้เป็นเหมือนตราบาปและบทลงโทษของสตรีที่ทำผิดจารีตประเพณี แม้ว่าสามีจะให้ความรักและไม่เคยใช้

อำนาจทางกายและวาจา แต่ความต้องการมีลูกมาก ๆ เพื่อตอบสนองความพอใจของ
ตนเองโดยไม่รับผิดชอบความอดอยากของครอบครัวก็เป็นการแสดงอำนาจที่
เหนือกว่าทางกายภาพของเพศชายและยังคงจัดวางสตรีในฐานะผู้ให้กำเนิดบุตร
และรับใช้ครอบครัวเพียงเท่านั้น

ตัวละครสตรีแหวกขนบที่สำคัญอีกตัวหนึ่งในเรื่องคือ ไวโอลेटต้า แม้เธอ
จะถูกนำเสนอในฐานะตัวละครสตรีแบบอุดมคติ คือมีหน้าตา รูปร่างสวยงาม ความรู้
สูง ซาติตระกูลดี มีรสนิยมแบบตะวันตก มีความเป็นศิลปิน แต่ไวโอลेटต้าได้
ลักลอบเป็นชู้กับสามีผู้อื่นซึ่งเป็นเรื่องไม่พึงประสงค์สำหรับกุลสตรี แต่ความ
น่าสนใจคือ ไวโอลेटต้าไม่เคยรู้สึกที่ตนเองนั้นทำผิดหรือแสดง การยอมรับ
บทลงโทษของสังคม ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีในการเล่าความลับของตัวละครได้อย่าง
น่าสนใจ เมื่อไวโอลेटต้าได้สารภาพว่าเธอตั้งครรภ์จากการลอบมีชู้กับนายอลาโน
(Alano) โดยเอ่ยถึงการตั้งครรภ์ว่าเป็น **Immaculate Conception** หรือการตั้งครรภ์
พระเยซูคริสต์โดยพระแม่มารี วาทกรรมทางศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อกลบเกลื่อนการ
กระทำผิดศีลธรรมของคนทั้งสอง เพื่อให้ผู้ที่ได้ยินเข้าใจไปอีกทาง การที่สาว
พรหมจรรย์อย่างพระแม่มารีย์ตั้งครรภ์โดยไม่มีความผิดเพราะได้ทรงให้กำเนิดพระ
เยซูคริสต์ เป็นภาพที่เสียดสีและตรงข้ามกับสถานการณ์ของคนทั้งสองอย่าง
ชัดเจน เนื่องจากการตั้งครรภ์ของสาวโสเภณีอย่างไวโอลेटต้าไม่ได้เกิดจากการ
ประพฤติดุกทำนองคลองธรรมแต่เกิดจากการลักลอบมีชู้ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิด
ศีลธรรมวาทกรรมทางศาสนาที่เป็นเครื่องมือสั่งสอนให้คนประพฤติดีได้ถูกนำมาใช้
เป็นฉากปกปิดเรื่องผิดศีลธรรมของตัวละคร ภาพเสียดแย้งเช่นนี้ก่อให้เกิดคำถาม
ว่าอำนาจของวาทกรรมทางศาสนาที่ควบคุมคนในสังคมนั้นมีอำนาจเพียงพอที่จะ
ทำให้คนประพฤติดุกทำนองคลองธรรมและมีชีวิตที่มีความสุขได้จริงหรือไม่

นอกจากนี้ทั้งไวโอลेटต้าและอลาโนยังเรียกแทนตนเองในการสนทนาครั้ง
นี้ว่า นักบุญยอเซฟ (Saint Joseph) และพระแม่มารี (Mary) นักบุญยอเซฟคือ ผู้ที่
เป็นพ่อ (ในนาม) ของพระเยซูคริสต์เพื่อมิให้พระแม่มารีเป็นที่ร่ำหา ทั้งที่ในความ
เป็นจริงนายอลาโนไม่ได้ร่วมรับผิดชอบต่อการตั้งครรภ์ของไวโอลेटต้าแม้แต่น้อย

นายอลาโนกล่าวว่าแม้เขาจะไม่สามารถตัดสินใจหย่ากับภรรยาและรับผิดชอบไวโอเลต้าได้แต่เขาก็รู้ว่า นักบุญยอเซฟรักพระแม่มารีเป็นแน่ ซึ่งไวโอเลต้าได้กล่าวตอบไว้ว่า “*I wish Saint Joseph were dead.*” (Bobis, 2005: 218) คำพูดของเธอเป็นการปฏิเสธอำนาจของเพศชายและท้าทายวาทกรรมทางศาสนาอย่างชัดเจนที่สุด สำหรับคริสตศาสนิกชนแล้ว การกล่าวให้นักบุญยอเซฟไปตายถือเป็นคำพูดที่ลบหลู่และในทางสังคมการที่สตรีลุกขึ้นมาตอบโต้อำนาจของบุรุษในสังคมปิตาธิปไตยเช่นนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าตกใจและสั่นสะเทือนอำนาจความเป็นชายเช่นเดียวกัน ไวโอเลต้าไม่เพียงแต่ปฏิเสธอำนาจของเพศชายด้วยการไม่ยอมให้ชีวิตของตนขึ้นอยู่กับภรรยาเพียงคนเดียว แต่เธอยังเป็นสตรีที่เลือกเส้นทางชีวิตของตนเองด้วยบทบาทของไวเลต้าคือผู้กระทำ (active) ส่วนบุรุษอยู่ในสถานะผู้ทำตาม เธอเป็นผู้เลือกจะปฏิเสธนายอลาโนและไม่คิดเปลี่ยนแปลงหรือยอมรับความผิดของตนเอง ท้ายที่สุดเพื่อนชาวอเมริกันของพ่อเธอผู้สามารถยอมรับตัวตนและทำตามความต้องการของไวโอเลต้าทุกอย่างได้ขอแต่งงานกับเธอ เป็นที่น่าสังเกตว่าสตรีแหวกขนบจะเป็นที่ยอมรับสำหรับชาวตะวันตกไม่ใช่ชายชาวฟิลิปปินส์และการที่ไวโอเลต้าเลือกออกจากสังคมฟิลิปปินส์ไปอยู่ต่างประเทศแสดงให้เห็นอิทธิพลของวาทกรรมจารีตและศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลในสังคมฟิลิปปินส์

แม้ว่าตัวละครสตรีแหวกขนบจะแสดงให้เห็นความพยายามของสตรีที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเองและหลุดพ้นจากอำนาจของเพศชาย แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าสตรียังคงยอมรับอำนาจปิตาธิปไตยทางอ้อมผ่านทางมายาคติ (Myth) เกี่ยวกับสตรีบางประการ ดังเช่นในเรื่องนี้ที่กล่าวถึงตัวละครสตรีวัยกลางคนที่เลวร้ายสมรสมาแล้วอย่าง ดิยา มิลิง (Tiya Miling) ว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่เป็นที่ต้องการ โดยใช้คำว่า *frozen delight, chassis that's kiribad (bent and unusable)* และ *missed the last trip* (Bobis, 2005: 141) ซึ่งเป็นชุดความคิดแง่ลบที่มีต่อสตรีที่เลวร้ายสมรสและเป็นชุดความคิดเดียวกันในสังคมไทยที่มีสำนวนว่าพลาดรถด่วนขบวนสุดท้าย และการกล่าวถึงสตรีที่เป็นโสเภณีในแง่ลบว่า *เทื่อ ขึ้นคาน ไม่มีใครเอาชลช* ถ้อยคำแง่ลบเหล่านี้สะท้อนมายาและอคติที่มีต่อสตรีโสเภณี เพื่อให้สตรียอมรับ

การทำหน้าที่ทางสังคมคือการเป็นแม่และเมียโดยเข้าใจว่านี่คือเรื่องธรรมดา เป็นธรรมชาติของสตรีที่ดีต้องกระทำ ตามแนวคิดเรื่องวาทกรรมแล้วสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นธรรมชาติและความจริงนั้น ล้วนถูกประกอบสร้างตามแรงกดดันจากวาทกรรมหลักของสังคมซึ่งอาจไม่มีความเชื่อมโยงกับความเป็นจริงของบุคคลนั้นเลยก็ได้ *“Thus, ideology is often characterized as false consciousness or an imagined representation of the real conditions of existence; the position from which this falseness is apprehended is that of critique and stands outside ideology.”* (Mills, 1977: 34) การมีอคติต่อสตรีที่เป็นโสดจึงเป็นการยอมรับอำนาจของเพศชายผ่านแนวคิดของการมีครอบครัวนั้นเอง

เมื่อในชุมชนพบว่า ดิยา มิลิงหนีตามไปกับเด็กหนุ่ม แม่ของเด็กหนุ่มกล่าวว่า *“Ay, poor Juanito, abducted by her who missed the last trip years and years ago too! Santamaria, what tragedy! That evil woman-she had no right! When you miss the trip, you miss it! Ay, poor son, poor me!”* (Bobis, 2005: 142) แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีการหนีตามกันผู้ถูกป้ายผิดคือสตรีและให้ความสงสารกับบุรุษ นอกจากนี้มิลิงและเด็กหนุ่มได้ทำทนายวาทกรรมทางศาสนาเอาไว้ด้วยการทำพิธีแต่งงานของตนเองในเล้าไก่ ชีวิตคู่ที่เริ่มจากผู้หญิง (ที่ถูกมองว่า) ไม่ดีและมีวิธีการที่ไม่เป็นที่ยอมรับ (หนีตาม) จึงเป็นที่จับตามองของชุมชนที่มีความเชื่อทางศาสนาอย่างแรงกล้าว่าจะต้องประสบหายนะ แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้นเมื่อมิลิงสามารถเป็นภรรยาที่ดีและมีครอบครัวที่อบอุ่น การใช้ชีวิตคู่ที่มีความสุขได้แสดงให้เห็นว่าความคิดที่เชื่อถือกันมานั้นเป็นเพียงมายาและอคติที่มีต่อสตรีและวาทกรรมทางศาสนาไม่อาจเป็นเครื่องชี้วัดความสุขและควบคุมความปรารถนาที่แท้จริงของมนุษย์ได้

ดังที่ได้ยกตัวอย่างถึงตัวละครสตรีที่แหวกขนบและบทสรุปของสตรีเหล่านั้นแล้ว ผู้แต่งไม่ได้พิพากษาให้ตัวละครเหล่านี้มีจุดจบที่เลวร้าย จึงเป็นที่น่าสนใจว่าตัวละครที่ปฏิบัติตามขนบจารีตเป็นแม่และเมียที่ดีนั้นเป็นสตรีที่มีความสุขจริงหรือไม่ ตัวละครที่เป็นสตรีในขนบอย่างชัดเจนคือ นางอลาโน (Alano)

สามีของเธอเป็นชู้กับไวโอลต้า หญิงสาวที่สวยงามที่สุดในชุมชน ทุกครั้งที่สามีพา วงดนตรีที่มีไวโอลต้าเป็นนักร้องนำมาซ้อมที่บ้าน เธอจะเก็บตัวอยู่ในครัวและ ลอบมองคนทั้งสองด้วยความเจ็บปวด ความผิดหวังจากชีวิตครอบครัวทำให้ นางอလာโนหวนรำลึกถึงวัยเยาว์และการถูกปลุกฝังให้เชื่อในวาทกรรมครอบครัวอัน ความไฝฝันที่จะเป็นเมียและแม่ที่ดี มีคู่ชีวิตที่อยู่ด้วยกันไปจนความตายมาปรากฏ

To be old, to be pickled sour: this was not how she wanted to be when she grew up. As a young girl, like her friends she thought **she'd be married, with happy children and grandchildren, and a husband forever holding her hand in the movies or in the park.** (Bobis, 2005: 222)

มายาคติของครอบครัวถูกปลุกฝังในความคิดของสตรีเพื่อทำหน้าที่รับใช้ เพศชาย กว่าจะเติบโตและตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงภาพลวง ชีวิตก็เต็มไปด้วยความขมขื่น นักเขียนแนวสตรีนิยม แอน โอคส์ลีย์ (Ann Oakley) ได้แสดง ทรรศนะว่าความเป็นแม่ในอุดมคตินั้นสวนทางกับความเป็นจริงที่สตรีต้องเผชิญ *"there is: 'a mismatch between motherhood as a moral ideal and motherhood as a social reality. What mothers are supposed to be is very different from the resources and positions they are allowed to enjoy"* (Woodward, 1977: 277) สตรีถูกจำกัดให้เชื่อและเข้าใจว่าการเป็นแม่และเมียที่ดีจะมีชีวิตบั้นปลายที่อบอุ่น ผ่านการประกอบสร้างจากสื่อที่ให้ภาพครอบครัวแสนสุข ในความเป็นจริงแล้วสตรี ต้องเผชิญความทุกข์จากชีวิตครอบครัวและการทรยศของคู่สมรส วาทกรรม ครอบครัวจึงเป็นเพียงเครื่องพันธนาการให้สตรีกับบุรุษอยู่ด้วยกันแต่ไม่มีความสุข เสมอไป

แต่อย่างไรก็ตามแม้ตัวละครสตรีในখনบจะต้องเผชิญกับความทุกข์ใน ขณะที่สตรีแหวกขนบสามารถกลับเข้าสู่วาทกรรมครอบครัวและเป็นเมียและแม่ที่ดี ได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครทั้งสอง (มิลินและไวโอลต้า) มิได้อยู่ในชุมชนอีกต่อไป ดังที่เนนิต้าได้กล่าวถึงชุมชนเล็กๆแห่งนี้ว่า การดำรงชีวิตของคนในชุมชนนี้

อยู่ระหว่างภูเขาไฟและโบสถ์ สองพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สามารถลงทัณฑ์ชีวิตมนุษย์ เฝ้าไหม้โดยการปะทุของภูเขาไฟหรือลงโทษให้ตายโดยหลักการทางศาสนา ชุมชนที่เข้มแข็งทางด้านขนบจารีตและเรื่องคติชน ทำให้สตรีแหวกขนบดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่สะดวกรใจนัก มิลิงและไวโอเลต้าได้ย้ายออกจากชุมชน มิลิงย้ายไปอยู่ชายแดนที่ไม่มีใครตามพบและไวโอเลต้าย้ายไปอยู่อเมริกา แสดงให้เห็นอิทธิพลของวาทกรรมหญิงตีที่ยังคงไม่สามารถยอมรับการกระทำนอกกรอบเหล่านี้ได้ และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ แม้ว่าวาทกรรมของสังคมนั้นๆ จะเป็นตัวกำหนดว่าเรื่องใดที่สามารถสืบทอดต่อไป เรื่องใดที่ควรกีดกันออกไปจากความรับรู้ของผู้คน เพื่อจัดระเบียบ วางกรอบเกณฑ์ให้กับสังคม แต่ก็พบว่าเรื่องราวของสตรีที่ทำผิดขนบจารีตยังคงถูกเล่าสืบต่อไปโดยผู้หญิงด้วยกันเอง เช่น บรรดาแม่ครัวเล่าเรื่องการหนีตามกรรมกรหนุ่มของแมริงที่เกิดขึ้นเมื่อสิบปีที่แล้วสู่กันฟัง หรือการนินทาของคนในชุมชนถึงมิลิงและไวโอเลต้า ล้วนเป็นการสืบต่อเรื่องราวเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป แม้การกระทำที่ไม่เหมาะสมจะถูกกีดกันออกไปจากสังคมเพื่อป้องกันการเลียนแบบ และผลึกให้ผู้คนที่ทำผิดทำนองคลองธรรมเป็นอื่นไป แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้ว ความผิดแผกแตกต่าง แหวกขนบธรรมเนียมเหล่านี้กลับมีพลังในตนเองและเป็นเรื่องที่ผู้คนกระหายใคร่รู้และบอกเล่าสืบต่อกันไปทำให้มันยังคงดำรงอยู่ท่ามกลางท่าทีแสรังเพิกเฉยของผู้คนพร้อมกับแสดงให้เห็นว่าภายใต้การยอมรับวาทกรรมต่างๆ ที่มากำหนดสถานภาพของสตรีนั้นไม่ได้เป็นไปอย่างสงบนิ่ง ทว่ามีการต่อรอง ทำทนาย และมีสตรีที่พยายามจะปลดแอกตัวเองออกจากอำนาจวาทกรรมเหล่านั้นเช่นกัน

อิมอก อิมใจ:

อาหารกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและหนทางสร้างสุขของสตรีฟิลิปปินส์

แม้ว่าระบบปีตาธิปไตยแบบฟิลิปปินส์จะเปิดโอกาสให้สตรีสามารถโต้กลับได้แต่อิทธิพลของปีตาธิปไตยก็ยังส่งผลต่อค่านิยมในการดำเนินชีวิตของสตรี สตรีจึงมีวิธีการประกอบสร้างตัวตนและการแสวงหาความสุขของตนเอง ท่ามกลางการต่อรองกับอำนาจปีตาธิปไตยและวาทกรรมที่คอยควบคุม จากการศึกษาพบว่า

ตัวละครสตรีภายในเรื่องใช้วิธีการเหล่านี้คือ การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การใช้จินตนาการ และการอ้อนวอนขอต่อพระเจ้า เป็นหนทางสำคัญในการสร้างสุข ในประการแรก ความสามารถในการประกอบอาหารสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตัวละครสตรีภายในเรื่องได้ ดังเช่นตัวละคร นานา ดอรา (Nana Dora) แม้คำขมนมหวานที่สามารถเรียกคืนคุณค่าของตนได้ด้วยความสามารถในการประกอบอาหาร และเนนิตาตัวละครเอกของเรื่องที่ได้ใช้ความสามารถในการประกอบอาหารในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตน ตัวละคร นานา ดอราถูกอดีตสามีทอดทิ้งเพราะเขามองว่าสตรีที่ไม่สามารถมีลูกได้นั้นไม่มีค่าพอในการร่วมชีวิตการมีลูกถูกกำหนดว่าเป็นคุณค่าสำคัญที่สุดของสตรี สตรีที่ไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้จึงถูกลดทอนคุณค่าและไม่เป็นที่ต้องการ หลังจากการเผารออย่างไร้ความหวัง ดอราได้ออกเดินทางเร่ร่อนจนกระทั่งได้มาปักหลักขายอาหารให้กับคนในชุมชนเรมีติออส

ลักษณะตัวละคร ดอรา ในเรื่องนี้คล้ายกับตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง *Chocolat* (1999) ของโจแอนน์ แฮร์ริส (Joanne Harris) ที่ตัวละครเอกคือหญิงเร่ร่อนที่ได้มาเปิดร้านขายช็อกโกแลตให้กับชุมชนคริสต์แห่งหนึ่ง นานา ดอรา เป็นสตรีที่คนในชุมชนไม่มีใครที่มาที่ไป ในวันหนึ่งก็พบว่านางมาตั้งแผงขายอาหารก่อนจะเปลี่ยนมาขายของหวานในราคาถูกให้กับชาวบ้านในชุมชนการประกอบอาหารจึงมีบทบาทในการเปลี่ยนสถานภาพและเรียกคืนคุณค่าความเป็นสตรีให้กับนาง จากแม่บ้านผู้อภัพและไร้ค่าสำหรับสามี นางได้กลายมาเป็นแม่ค้าขมนมหวานที่เป็นที่ต้องการของคนในชุมชน การประกอบอาหารจึงมีความสำคัญในการประกอบสร้างตัวตนของสตรีเพราะเป็นทั้งหน้าที่ พรสวรรค์และภาษาที่สตรีใช้สร้างอำนาจและติดต่อสื่อสารกับสตรีด้วยกัน ดังที่ สุรภีพรรณ จิตราภรณ์ กล่าวไว้ใน *อาหารอารมณ์ และอำนาจของสตรีในวรรณกรรมร้อยแก้วร่วมสมัย* ว่า

อัตลักษณ์ ภาษา และมรดกตกทอดผ่านการทำครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง การทำครัวเป็นหน้าที่เป็นความชำนาญ และเป็นพรสวรรค์ของผู้หญิง การทำ

ครัวเปรียบเสมือนเป็นภาษาหนึ่งที่คุณใช้ในการติดต่อสื่อสาร
กันและการสอนการทำครัวจากผู้หนึ่งไปยังผู้หนึ่งอีก
หนึ่งก็คือการมอบมรดกอันศักดิ์สิทธิ์และสูงค่าให้แก่ผู้หนึ่งในรุ่น
ต่อไป (สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์, 2547: 104)

การประกอบอาหารจึงกลายมาเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจและยก
สถานะภาพของสตรีให้เป็นที่ต้องการ ในกรณีของดอรา จากสตรีที่ถูกเปรียบเปรย
ว่ามีมดลูกที่แห้งเหมือนซूपไม่มีน้ำ *"I'm as barren as soup without water"*
(Bobis, 2005: 23) และถูกทอดทิ้งจากสามี นางได้ใช้พรสวรรค์ในการประกอบอาหาร
ทำให้ตนเองกลายเป็นคนสำคัญในชุมชน นางคือผู้เติมเต็มความปรารถนาของ
ขบวนผู้หิวโหยที่มาเฝ้ารออาหารของนาง การได้เป็นผู้ผลิต ความเป็นที่ต้องการ
และได้รับการชื่นชมในฝีมือการทำอาหารทำให้ดอราได้เรียกคืนคุณค่าและตัวตน
ของนาง ถือเป็นการโต้กลับการถูกลดทอนคุณค่าโดยเพศชาย นอกจากนี้ยังช่วยให้
นางมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนนี้ด้วยโดยเฉพาะเนนิตาผู้หญิงโสดของนาง
ทุกชนิด ในฐานะเพื่อนตัวน้อยของดอรา อาหารกลายเป็นเครื่องมือเชื่อมสัมพันธ์
ระหว่างสตรี สตรีต่างวัยยังได้ปรับทุกข์และแลกเปลี่ยนความเห็นแก่กันและกัน
เนนิตาเป็นเสมือนลูกหลานที่นางจะคอยสอน คอยปลอบ และคอยให้อาหาร
ในขณะที่เนนิตาอยากเป็นเพื่อนและใช้ขนมของนางเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ
ความสัมพันธ์ของทั้งสองจึงเป็นเสมือนแม่กับลูกสาว อาหารช่วยให้นาง ดอราได้
มีโอกาสเป็นแม่ในทางจิตใจของเนนิตา และเนนิตาก็ได้รับความรักความห่วงใย
จากแม่ทางใจของเธอคนนี้ด้วยเช่นกัน

การใช้ฝีมือในการทำอาหารเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะภาพเป็นวิธีการที่
เนนิตา ตัวละครเอกนำมาใช้เช่นเดียวกัน เนนิตาใช้การประกอบอาหารเป็น
เครื่องมือในการประกอบสร้างตัวตนและทำให้แม่มอบรับในตัวเธอ *"I only want to
cook good, I only want to eat good, I only want to be good."* (Bobis, 2005: 15)
จะเห็นได้ว่า การทำอาหาร (cook) การรับประทาน (eat) และการสร้างตัวตน (be)
ของสตรีมีความสัมพันธ์กัน การประกอบสร้างตัวตนเป็นกระบวนการทาง

วัฒนธรรมที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับบุคคลเพื่อจะบอกว่า เราเป็นใคร และอยากเป็นแบบไหนซึ่งต้องอาศัยสถานที่ วาทกรรมและระบบในการสร้างภาพแทน (representation)

Representation as a cultural process establishes individual and collective identities and symbolic systems provide possible answers to the questions: **who am I? what could I be?; who do I want to be? Discourses and systems of representation construct places from which individuals can position themselves and from which they can speak.** (Woodward, 1977: 14)

เนนิตาเลือกใช้ความสามารถในการประกอบอาหารในการประกอบสร้างตัวตนของเธอและใช้ห้องครัวเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงตัวตนและทำให้ผู้อื่นยอมรับ ห้องครัวสามารถเป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถของสตรีได้ เช่นเดียวกับที่ความผิดพลาดในห้องครัวก็ส่งผลให้สตรีถูกปฏิเสธได้ ในกรณีของเนนิตา เมื่อแม่พาเธอไปงานเลี้ยงที่บ้านของป้าผู้ร่ำรวยแต่เธอกลับหุงข้าวไหม้ท่ามกลางการจับจ้องของบรรดาแม่ครัวช่างนินทาและบรรดาญาติ เนนิตากลายเป็นเครื่องตอกย้ำความน่าอับอายของแม่ หลังจากเหตุการณ์นั้นเธอไม่เคยได้ไปไหนกับแม่อีกเลย ความผิดพลาดอีกครั้งหนึ่งที่สร้างรอยแผลเป็นทางร่างกายและจิตใจให้กับเธอคือ เมื่อพ่อถูกไล่ออกจากงานและให้เงินเพียงน้อยนิดสำหรับการทำอาหารให้คนแปดคนในครอบครัว เนนิตาซื้อได้เพียงปลาคุณภาพแย่หนึ่งตัวระหว่างที่เสาะหาส่วนผสมมาลวกลิ้นเน่าของปลาทำให้ปลาในกระทะไหม้ ความบันดาลโศกทำให้แม่ผลึกและทุบตีเธอ น้ำมันร้อนในกระทะคว่ำลงรดแขนขาของเธอ กลายเป็นรอยแผลเป็นขนาดใหญ่ ความผิดพลาดจากการประกอบอาหารทั้งสองครั้งส่งผลต่อสถานะภาพของเธอและตอกย้ำการเป็นลูกสาวที่แม่ไม่ต้องการมากยิ่งขึ้น เหตุการณ์ในวันนั้นหลอกหลอนเนนิตาและกดดันให้เธออยากเป็น ลูกสาวที่

ดีที่สุดของแม่ให้ได้สักวัน ซึ่งหนทางในการทำให้แม่ยอมรับสำหรับเนนิตาก็คือการใช้ความสามารถในการประกอบอาหารเป็นอาชีพในการเลี้ยงดูครอบครัว

แม้ว่าเนนิตาจะไม่สามารถเป็น “*mother’s best girl*” (Bobis, 2005: 256) ได้ด้วยการทำอาหารแต่เธอก็ได้ใช้ความสามารถนี้เป็นเครื่องมือพิชิตใจนายหญิงไวโอเลตทำงานได้งานทำ เนนิตาสามารถยกสถานภาพของตนเองให้อยู่ร่วมกับนายสาวได้ จากลูกสาวไร้ค่าของแม่และเด็กหญิงยากจน เธอได้รับคำจัดความใหม่จากนายสาวว่าเธอเป็น “*little friend, chaperone และ first exported Philippines helper*” (Bobis, 2005: 258) ในอเมริกา เมื่อตอนที่เนนิตาได้งานทำและบอกกับดอราด้วยความภูมิใจในสถานภาพใหม่ของเธอว่าเป็น *working girl* แสดงให้เห็นว่าการทำงานได้สร้างคุณค่าให้กับเธอเนนิตาลายเป็น *someone* ขึ้นมาได้ด้วยการประกอบอาหาร การประกอบอาหารจึงมีส่วนในการประกอบสร้างตัวตนของเธอและเป็นการกฤษฎาสู่ความอยู่ดีกินดีและการยอมรับจากแม่ด้วยเช่นกัน ในตอนท้ายเรื่องเนนิตาในวัยสี่สิบปียังคงทำหน้าที่เป็นหัวหน้าแม่ครัวแม้ว่าคนอื่น ๆ จะบอกว่าเธอมีฐานะและวัยพอที่จะเปลี่ยนอาชีพได้แล้ว แต่เนนิตายังคงยึดถือห้องครัวยังคงเป็นอาณาจักรที่เป็นของเธออย่างมั่นคง

I linger in the kitchen, the warmest room in the house. Still my **kingdom**, even if the house is not my own. Kitchen **needs brightness**. Here, I’m **master** of the ritual of appeasement, of making better, and ultimately of balance.
(Bobis, 2005: 256)

คำที่เนนิตาบรรยายถึงห้องครัวแสดงความผูกพันและความสำคัญในฐานะส่วนประกอบสร้างตัวของเธอและเป็นพื้นที่แห่งอำนาจของสตรี ห้องครัวและการประกอบอาหารผานเป็นตัวตนของเธอ การประกอบอาหารสำหรับเนนิตาไม่ใช่กิจกรรมธรรมดาแต่เป็น **Ritual of appeasement** หรือพิธีกรรมของการทำให้พึงพอใจ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและความสมดุลทางกายและใจให้มนุษย์ พิธีกรรมที่ตัวเธอเองได้มีโอกาสควบคุมเป็นนาย ไม่สำคัญว่าเธอจะอยู่ที่ไหนในบ้านของใคร

แต่ภายในห้องครัว เธอคือหัวใจ แสงสว่างและความสำคัญของห้องนี้ เส้นทาง การแสวงหาความสุขของของเนนิตาได้กระทำผ่านความสามารถในการประกอบอาหาร เป็นสำคัญ การประกอบอาหารช่วยให้เธอได้มีตัวตนและนำไปสู่การคลี่คลายปมในจิตใจระหว่างเธอและแม่ ทำให้เธอได้ค้นพบความสมดุลแห่งกายและใจได้ในที่สุด

นอกจากการประกอบอาหารจะมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสตรีแล้วประเด็นถัดมาคือ การรับประทานและการประกอบอาหารมีส่วนช่วยเยียวยาจิตใจและเป็นหนทางในการสร้างสุขให้กับตัวละครสตรีภายในเรื่องเพราะอาหารและอารมณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

อาหารมิได้หล่อเลี้ยงแต่เพียงร่างกาย หากแต่อาหารยังช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจด้วย การรับประทานอาหารจึงมิใช่เป็นการสนองตอบความหิวของร่างกายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การรับประทานอาหารยังช่วยปลอบประโลมใจและช่วยระงับอารมณ์อันไม่พึงประสงค์ได้ด้วย..อาหารได้ถูกใช้เป็นเครื่องปรับอารมณ์ และเป็นเครื่องปลอบประโลมใจมาเป็นเวลาอันยาวนาน (สุรภิพรรณ จัตราภรณ์, 2547: 16)

เมื่อความอึดกายสัมพันธ์กับความอึดใจ การรับประทานอาหารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรเทาทุกข์และสร้างสุขให้กับสตรี อาหารถูกนำมาเป็นจินตภาพสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้เพราะอาหารสัมพันธ์กับความหิวโหยของตัวละครหลักอย่างเนนิตาที่ไม่ได้หิวเพียงด้านกายภาพแต่ยังหิวความรักซึ่งเป็นการหิวทางจิตวิญญาณอีกด้วย อาหารในความหมายของเธอจึงหมายถึงความรักที่เธอโหยหาจากแม่แต่ไม่เคยถูกเติมเต็ม

Loving and unloving are old conspiracies. As old as cooking. And the secret lies in the collusion of ingredients and the attention of the scheming cook. **Every dish is a scheme to appease desire, even rice.** (Bobis, 2005: 64)

เนนิตาใช้วิธีการรับประทานอาหารเพื่อชดเชยความหิวทางร่างกายและจิตใจ อาหารเป็นความสุขเพียงอย่างเดียวที่เนนิตาสามารถหาซื้อได้ด้วยจำนวนเงินเพียงน้อยนิดอาหารมีส่วนตอบสนองความปรารถนาและทำให้ความสุขกลายเป็นรูปธรรมที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เนนิตาเชื่อมโยงความสุขเข้ากับอาหารอย่างชัดเจน เธอเปรียบเทียบประสบการณ์ที่ได้รับจากการรับประทานขนม **Turon** (แป้งทอดไส้กล้วยและขุ่น) ว่ากลิ่นของอาหารคือกลิ่นของความสุข *“Ay, it sounds and **smells like happiness**,” I said, nose and ears as primed as my sweeten tongue.” Happiness that is not subtle at all, I could have added.”* (Bobis, 2005: 4) ความสุขจากการรับประทานอาหารเป็นความสุขที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เช่นเดียวกับการรับประทานช็อคโกแลตที่เนนิตาโปรดปรานคือช็อคโกแลตรูปหัวใจที่เขียนว่า *“I Love You”* เธอกล่าวว่ามันเป็นความรักที่ *“..in a cube size of a thumb, at one centavo each. Love that stuck to the roof of the mouth”* (Bobis, 2005: 56) ที่เธอสามารถซื้อหามาครอบครองได้ การได้รับความหวาน ค่อยๆ ดูดกลืนจนละลายหายไปทีละน้อยเปรียบเหมือนความหอมหวานในความรักและการได้ถูกรัก แม้ว่าในชีวิตจริงเนนิตาจะขาดความรักแต่เมื่อได้รับประทานช็อคโกแลต เธอก็มีโอกาสดลิ้มรสและครอบครองความรักผ่านความหวานของช็อคโกแลตได้เช่นกัน

เนนิตาใช้อาหารเป็นเครื่องเยี่ยวยาจิตใจ ในยามเศร้าหรือโหยหาความรัก เธอก็ใช้การรับประทานเพื่อบรรเทาทุกข์ แม้บางครั้งอาหารที่รับประทานจะไม่ได้อร่อยแต่แค่ความรู้สึกของการได้ลิ้มรสคือสิ่งสำคัญที่ช่วยให้จิตใจของเธอได้รับการเติมเต็มไปด้วย *“All those wishes to appease stomachs and make hearts **fat with pleasure**. And perhaps **sweeten tempers** or even spice up a storyteller’s tongue.”* (Bobis, 2005: 4) อาหารไม่ได้ทำให้เธออิ่มท้องเพียงอย่างเดียวแต่มันทำให้เธออิ่มใจ อิ่มในอารมณ์ในความปรารถนา แม้ว่าในความเป็นจริงเธอจะขาดรักและต้องเผชิญกับความทุกข์เพียงใดก็ตามนอกจากเนนิตาแล้ว ตัวละครที่ต้องเผชิญกับความทุกข์และใช้การประกอบอาหารเป็นวิธีการเยี่ยวยาจิตใจคือนางอลาโน นางได้ใช้ชีวิตคู่หลังจากลูกๆ เติบโตและย้ายออกจากบ้านไปแล้วกับสามีที่เพิกเฉย

และคบชู นางจึงใช้ความเงียบและการประกอบอาหารเป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ และระบายความกดดันที่ได้รับ

All loneliness was sweetened in Mrs.Alano's kitchen. Here, **she cared not for the grief of opera divas, but for getting the egg whites to stiffen in her homemade ice cream** or for making sure the chiffon cake rose on time and the muffins browned just so. (Bobis, 2005: 97)

การประกอบอาหารเปรียบเสมือนการทำสมาธิ นางได้เอาใจออกจากเรื่องที่ก่อกวนใจ ออกจากความเหงา ใส่ใจเพียงอาหารตรงหน้าไม่ว่าโลกภายนอกห้องครัวจะเกิดอะไรขึ้นก็ตามในสังคมที่ให้อำนาจและมุ่งตอบสนองความต้องการของเพศชายเป็นหลัก สตรีไร้อำนาจต้องรองกับความทรยศของฝ่ายชาย การรับประทานอาหารและประกอบอาหารจึงมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาจิตใจของสตรีและช่วยให้สามารถดำรงชีวิตที่มีความทุกข์ต่อไปได้โดยที่มิพินที่ของตนเองคือห้องครัวและมีความสามารถในการประกอบอาหารเป็นพรสวรรค์ที่สร้างคุณค่าให้ตน

นอกจากอาหารแล้วการใช้จินตนาการสร้างเรื่องเล่ายังเป็นสิ่งที่มีตัวละครในเรื่องใช้เพื่อบรรเทาทุกข์และหลีกเลี่ยงจากความจริงอันโหดร้ายของชีวิต ดังที่เนนิตาใช้จินตนาการสร้างเรื่องเล่าถึงแผลเป็นของเธอ แทนที่จะเกลียดบาดแผลและโกรธผู้เป็นแม่ที่ทำร้ายเธอ เนนิตาเลือกจะอธิบายว่าบาดแผลเป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญ และเปรียบเสมือนพวงดวงไม้ที่โอบล้อมดวงดาวสุกใสเอาไว้

The twins knew my tale was going nowhere, even if they sensed that its plot would thread all my obvious bruises and the slow, funny way I conducted my limbs that afternoon...**A child always wears the mark of disaster with bravado. It feels heroic.** In my case, I believed I was **an embellished star. Mother's skirt was floral.** The true

story of my back could have perked up our lethargic afternoon, but my lips were sealed. In that humidity, our boredom ebbed and flowed with halfhearted inventions instead. (Bobis, 2005: 82)

ในความโหดร้ายของการใช้ชีวิต จินตนาการคือเครื่องมือสำคัญที่พาเนนิตาออกไปสู่โลกแห่งความฝันที่เธอได้เป็นวีรสตรี เจ้าหญิง ดวงดาวสุกใส สวยงาม อาหารและจินตนาการคือเครื่องมือหล่อเลี้ยงให้เธอมีชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ทุกข์ร้อนกับความโหดร้ายของชีวิตจนเกินไปนัก นอกจากการสร้างจินตนาการเพื่อหลบหนีจากความจริงอันโหดร้ายแล้ว การสร้างความหวังถึงชีวิตที่มีความสุขก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งวิธีการที่เนนิตาและสตรีในเรื่องเลือกใช้ก็คือ การรออนขอต่อพระเป็นเจ้าซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพสังคมของฟิลิปปินส์ที่เป็นแบบพื้นเมืองผสมผสานกับอิทธิพลจากตะวันตก ก่อนหน้าการเข้ามาของสเปน ชาวฟิลิปปินส์ดำรงชีวิตแบบพื้นเมืองที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติจึงปรากฏว่ามีคติความเชื่อเกี่ยวกับพลังของธรรมชาติมากมาย (ลีดา สอนศรี, 2551: 60) ดังที่ปรากฏในเรื่องนี้คือ พลังของฝนหยดแรกในเดือนพฤษภาคมและการต็มน้ำจากหัวปลี เมื่อฟิลิปปินส์ได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนา ฟิลิปปินส์กลายเป็นชุมชนคาทอลิกและมีประเพณีในการบูชานักบุญต่างๆ แทบทุกเดือนและนับถือนักบุญต่างกันไปในแต่ละชุมชน ความคิดความเชื่อของชาวฟิลิปปินส์จึงมีลักษณะผสมผสานความเชื่อท้องถิ่นและคริสต์ศาสนาเข้าด้วยกัน

Intention, longing, aspiration, yearning, need, dream, wish, hope, hunger. Most novenas spring from these, which we prayed to the mother of Perpetual Succor, the Sacred Heart of Jesus, Saint Jude, Saint Anthony, Saint Lucy, Saint Christopher, Saint Peregrine, Saint Martin de Porres, depending upon the nature of our intentions....Saint Jude for **desperate cases**, i.e., to cure **lovesickness**. (Bobis, 2005: 60)

จากข้อความที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความปรารถนาของมนุษย์ สามารถเรียกร้องวอนขอจากนักบุญให้สมปรารถนาได้ ความสุขและความทุกข์สามารถคลี่คลายได้ด้วยวิธีการวิงวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของคริสต์ศาสนาในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและสร้างความหวังถึงชีวิตที่มีความสุขให้สตรี นอกจากศาสนาแล้วความเชื่อท้องถิ่นก็ยังคงมีบทบาทสำคัญและเป็นเครื่องกำหนดชะตาชีวิตของสตรี เช่น ความเชื่อเรื่องการดูดหัวแม่มือของเด็กที่เชื่อว่าเป็นลางบอกเหตุว่าแม่ของเด็กกำลังจะตั้งท้องอีกครั้ง และในกรณีของภรรยาที่สามีไม่กลับบ้าน ให้นำเสื้อของสามีไปแขวนไว้บนเตาแล้วตีเสื้อหลายๆ ครั้งสามีจะกลับมาหา หากยังไม่กลับมาให้ภรรยาร้องเพลงขณะทำอาหารแล้วพูดว่า “กลับมา” แต่ถ้าหากมือแรกที่นึ่งทานข้าวเพียงล่ำพั้งแล้วเกิดอาการสะอึก นั่นหมายความว่าผู้เป็นสามีกำลังคิดถึงภรรยาแต่เขาจะไม่กลับมาอีกแล้ว คติความเชื่อเช่นนี้แสดงให้เห็นสถานภาพของสตรีที่ตกเป็นรองและไม่มีอำนาจในการต่อรองกับเพศชาย ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้จึงเป็นโอกาสที่สตรีสามารถเป็นผู้จัดการและการได้ลงมือทำอะไรสักอย่างย่อมช่วยให้ไม่จมปลักกับความทุกข์มากจนเกินไป พิธีกรรมเหล่านี้จึงเป็นกุศโลบายในการเตรียมรับมือกับความทุกข์ของสตรีในทางหนึ่ง

นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับพลังธรรมชาติคือ ฝนแรกของเดือนพฤษภาคมจะมีสรรพคุณในการรักษาโรคต่างๆ ได้ หรือ การตักน้ำค้างแรกที่หยดจากภายในของหัวปลีตอนที่ยังคั้นจะทำให้ผู้นั้นไม่รู้สึกริหิวอีกต่อไป เน้นตายึดถือและพยายามพิสูจน์ความเชื่อนี้เพราะเธอไม่ต้องการหิวโหย (ทางกายและทางใจ) อีกต่อไป ท้ายที่สุดแล้วเธอได้พบว่ามนุษย์จะไม่หิวโหยหากสามารถสร้างความสมดุลในความปรารถนาของตนและยอมรับธรรมชาติในความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้ ความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ธรรมชาติคือพระเจ้าที่ยิ่งใหญ่องค์หนึ่งนอกจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าในทางศาสนา ความสุขอันเป็นนิรันดร์อาจเกิดได้ด้วยพลังอำนาจในธรรมชาติและการอ้อนวอนขอต่อเทพเจ้า ความเชื่อเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้มนุษย์ยังคงมีหวังในการดำรงชีวิตที่มีความสุขและเป็นเครื่องปลอบประโลมใจของสตรีฟิลิปปินส์

บทสรุป

นวนิยายของ เมอร์ลินดา โบบิส เป็นเสมือนจดหมายจากแม่ถึงลูกสาว เรื่องราวของผู้หญิงที่ส่งต่อไปยังผู้หญิงรุ่นต่อไป สภาพชีวิต ความมอดอยาก หิวโหย การต่อสู้ของคนรุ่นแม่ นวนิยายเรื่องนี้ช่วยให้เห็นภาพการใช้ชีวิตของผู้หญิงในชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่งในฟิลิปปินส์ที่ต้องสู้กับความหิวโหยทางร่างกายและความขาดพร่องทางจิตใจ ความต้องการตอบสนองความต้องการของตนเองในขณะเดียวกันก็ต้องการเป็นที่ยอมรับของครอบครัวและสังคม เบื้องหลังเมนูอาหารที่ร่อยเรียดกันคือสภาพจิตใจของผู้หญิงและเหตุการณ์ต่างๆ ที่พวกเธอต้องเผชิญ ลักษณะเด่นของนวนิยายเรื่องนี้คือการให้รายละเอียดกับเหตุการณ์ธรรมชาติสามัญในชีวิตผู้หญิงและถ่ายทอดผู้หญิงอย่างที่เป็น มิใช่ภาพอุดมคติ ผู้แต่งได้สร้างตัวละครสตรีที่แหวกขนบจารีต อย่าง **แม่ของเนนิตา** บุตรสาวคบคิดที่หนีตามกรรมกรหนุ่ม **มิลิง** สาวโสัดที่ได้ครองคู่จากการหนีตามกันไปกับเด็กหนุ่ม **ไวโอเลต้า** หญิงสาวผู้เพียบพร้อมและสวยที่สุดในหมู่บ้านที่ลักลอบเป็นชู้กับสามีผู้อื่น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้แต่งมิได้ให้สตรีอย่างมิลิงและไวโอเลต้าพบกับหายนะหรือได้รับการลงโทษแต่อย่างใด

การไม่ลงโทษตัวละครสตรีแหวกขนบเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของนักเขียนสตรีที่ต้องการสร้างตัวละครสตรีตามความเป็นจริง มิใช่สตรีในอุดมคติ ตามความพึงพอใจของสังคมปิตาธิปไตย แม้สตรีเหล่านี้จะอยู่นอกการควบคุมและจัดระเบียบของสังคมแต่ผู้แต่งก็ทิ้งให้เป็นหน้าที่ของผู้อ่านที่จะพิจารณาว่าตัวละครเป็นอย่างไร ผู้แต่งมิได้พิพากษาตัวละครไปตามขนบของสังคม แต่ท้ายที่สุดแล้วผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่า มิลิงไม่ได้ประสพชะตากรรมที่โหดร้ายแต่มีครอบครัวที่มีความสุข ไวโอเลตต้าก็ได้แต่งงานกับคนที่พร้อมจะดูแลเธอ สตรีไม่ดีของชุมชนกลับมีชีวิตที่มีความสุขในขณะที่สตรีที่ปฏิบัติตามขนบอย่างเคร่งครัดอย่างนางอลาโน เป็นแม่และเมียที่ดีกลับต้องเผชิญความทรยศของสามีอยู่เสมอ ชีวิตครอบครัวและขนบจารีตคือความสุขของสตรีจริงหรือไม่คือสิ่งที่สตรีต้องทบทวน การเป็นสตรีในสังคมชายเป็นใหญ่แบบอาเซีย สตรีต้องหาหนทางสร้างสุขของตนเองให้พบและสร้างสมดุลทั้งกายและใจให้ตนเอง เพราะท้ายที่สุดแล้วบนเส้นทางของการแสวงหา

ความสุขเพื่อเติมเต็มให้กับความขาดพร่องของชีวิต สิ่งสำคัญที่สุดคือสตรีต้องเข้าใจ **The Heart of the Matter** ของทุกสรรพสิ่ง ความสุขและความทุกข์ โชคชะตาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ การแสวงหาและเรียกร้องความสุขที่มากเกินไปจะทำให้ความหิวโหยนั้นไม่มีที่สิ้นสุด หากสตรีสามารถเข้าใจจิตใจของตนเองและผู้อื่นได้อย่างถ่องแท้เมื่อนั้นก็จะรู้สึกอิ่มทั้งกายและใจ เมื่อรักษาสมดุลของความต้องการทางกายและใจได้เป็นอย่างดีเมื่อนั้นก็จะพบกับความสุขที่แท้จริง

บรรณานุกรม

- สีดา สอนศรี. 2551. **ฟิลิปปินส์: จากอดีตสู่ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์. 2547. **อาหาร อารมณ์ และอำนาจของสตรีในวรรณกรรมร้อยแก้วร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blake, Matthew. (2010, January 4). **The Role and Status of the Filipina, A Country Study: Philippines**, Bansa.org.
- Bobis, Merlinda. 2005. **Banana Heart Summer**. New York: A Division of Random House.
- Mills, Sara. 1977. **Discourse**. London: Routledge.
- Woodward, Kathryn. 1977. **Identity and Difference**. London: Sage.